

Conceptia Partidului Comunist Român, a președintelui Nicolae Ceaușescu, privind rolul artei și culturii în edificarea societății socialiste

(II)

Semnificativ este faptul că, încă din 1965, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a întâlnit cu creatorii bunurilor spirituale, declanșând un proces amplu de înlăturare a dogmelor, care ani în șir zăgăzuseră energiile creatoare, a rutinei și închistării, care își lăsaseră oamprentă nefastă pe o bună parte a creației din perioada anterioară. Se anunța atunci o veritabilă primăvară a creației, cînd s-au pus, într-adevăr, semintele unei recolte artistice unice, grandioase prin diversitatea ei, o recoltă ce avea să fie culeasă în acești ultimi ani. Vechile concepte ale esteticii ad-hoc a anilor '50 au fost examinate critic; au fost reconsiderate noțiunile de realism, umanism socialist, tipic, militantism; au fost repuse în drepturile lor principiile aprecierii axiologice a operei de artă. Literatura și arta, aflate în fața unei epoci noi, a unei realități cu totul noi, revoluționare trebuiau să-și adecveze mijloacele pentru a reuși să o reflecte corespunzător raporturilor specifice dintre artă și societate.

Este de la sine înțeles că, așa cum fiecare domeniu al vieții sociale cunoaște un proces de neîntreruptă dezvoltare dialectică, tot astfel nici arta nu se poate închide în canoane și tipare stabilite odată pentru totdeauna, nu se poate opri din evoluția ei la un anumit stadiu. Fiind puternic influențată de dinamica dezvoltării societății, de progresele obținute în domeniile atât de vaste ale cunoașterii, de evoluția gândirii și sensibilității omului, arta se primește neîncetat, aspirînd spre forme mereu mai diverse, mai expresive, spre un conținut tot mai bogat.

Ca urmare a orientărilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, literatura și arta și-au

afirmat mai deplin caracterul profund realist, dinamizator. Artiștii au înțeles că au datoria să abordeze și să înfățișeze realitatea în operele lor prin prisma principiului dialectic al mișcării și transformării societății și omului. Situată pe poziții revoluționare în artă presupune orientarea conștientă de către autor a operei sale în direcția unei contribuții active la transformarea înnoitoare, progresistă a societății, a omului. Totodată, cu prilejul primului Congres al educației politice și culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu a atras atenția asupra modului în care trebuie înțeleasă noțiunea de realism. „*Avem nevoie de o literatură și artă care să redea cit mai colorat și cit mai divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viața constructorilor socialismului, succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile înapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni. Sîntem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii; nu avem nevoie de dulcęgării artistice*”. Afirmarea răspicată a unui asemenea punct de vedere a permis consolidarea concepției potrivit căreia prezentarea idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist; după cum, la fel de dăunătoare s-ar dovedi o artă care să deformeze realitățile, prezentîndu-le numai în negru, înfățișînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului.

Evitînd aceste extreme nocive, literatura și arta acestor ani s-au străduit să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, să fie pătrunse de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și a omului.

Arta pe care o aşteptăm să făurirească bunurilor materiale este cea care le transfigurează artistic nobilele sentimente, le omagiază dăruirea şi generozitatea, dar care, în acelaşi timp, biciuieşte mentalităţile înapoiate, dezvăluie lipsurile şi greşelile, dînd maselor o perspectivă însofleteitoare de muncă şi luptă.

Decurge din aceasta o altă cerinţă, formulată cu limpezime în documentele congreselor partidului, cu prilejul întîlnirilor tovarăşului Nicolae Ceauşescu cu creatorii: cea referitoare la militantismul artei şi literaturii noastre, o cerinţă care, practic, a luminat întreaga evoluţie a spiritualităţii noastre, de vreme ce, cu forţa sa vizionară atît de caracteristică, Mihai Eminescu scria, în urmă cu mai bine de un secol: „*Credem că nici o literatură puternică, sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor nu poate exista decît determinată ea însăşi, la rîndul ei, de spiritul aceluia popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului naţional*”. Într-adevăr, nu poate exista dorinţa mai nobilă a unui artist decît aceea de a fi exponentul spiritului poporului în mijlocul căruia s-a născut şi, totodată, de a milita prin munca sa creatoare pentru înnoirea revoluţionară a spiritualităţii contemporane, pentru formarea unui om nou. Această latură a procesului de creaţie este potenţată de faptul că umanismul spre care aspirăm noi este un umanism nou, bazat pe concepţia materialist-dialectică, care pune mai presus de toate omul, colectivitatea, interesele generale ale întregii naţiuni. Creatorii de cultură dau expresie acestui nou umanism prin intermediul literaturii, al picturii şi sculpturii, al muzicii şi teatrului, al cinematografului, al celorlalte arte, probînd faptul că sînt alături de clasa muncitoare, clasa conducătoare a societăţii, care făureşte societatea cea mai umană din istorie.

Desigur, documentele de partid subliniază cu claritate faptul că una dintre condiţiile sine qua non ale înfloririi creaţiei artistice o constituie existenţa unei mari diversităţi de stiluri şi forme în creaţia literar-artistică, în condiţiile în care ideologia dominantă este concepţia revoluţionară despre lume şi viaţă a clasei muncitoare, clasă ale cărei interese coincid în mod obiectiv cu acelea ale întregii societăţi. În acest context, se poate vorbi de existenţa celei mai largi libertăţi de creaţie, a celor mai largi posibilităţi de exprimare a talentului şi fan-teziei.

Stimulînd dezvoltarea nestînjinită a artei şi literaturii, partidul a creat, aşadar, condiţii optime pentru afirmarea deplină a libertăţii de creaţie, pentru manifestarea puternică a personalităţii artistice. În concepţia partidului nostru, li-

bertatea de creaţie este strîns legată de libertatea socială, de libertatea generală a poporului, de democraţia socialistă. Această libertate nu este ruptă şi nu poate fi ruptă de dezvoltarea societăţii noastre; creaţia, libertatea de creaţie se înscriu în climatul nou în care trăieşte şi munceşte întregul popor. Conexată cu obligaţiile moral-politice ce decurg din necesităţile asigurării progresului social general, libertatea de creaţie corespunde intereselor mersului înainte al societăţii, contribuind la dezvoltarea ei multilaterală.

Se înţelege că libertatea de creaţie, garantată în societatea noastră, nu presupune pasivitate faţă de orientarea artei şi literaturii, ci o atitudine activă în promovarea principiilor înaintate în creaţie, criticarea unor tendinţe greşite şi stimularea cu convingere şi pasiune a operelor de valoare certă, inspirate din realităţile patriei, pătrunse de idealurile nobile ale umanismului socialist.

Esenţial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-şi individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conţinutul operei sale, să aspire ca aceasta să-şi găsească drum larg spre mintea şi inima poporului, cu alte cuvinte, să răspundă unei necesităţi.

Este un adevăr axiomatic că arta, ca oricare altă activitate socială, trebuie să răspundă unei asemenea necesităţi (pe care am încercat să o definim în cele de mai sus); şi numai în măsura în care satisface această necesitate, ea îşi confirmă valoarea. Concepţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu asupra noţiunii de valoare în artă accentuează această latură, precizînd că în artă valoarea este determinată atît de gradul în care opera răspunde necesităţii istorico-sociale, necesităţilor spirituale ale omului, precum şi de cantitatea şi calitatea muncii depuse pentru crearea ei. „*Dacă o operă literară, un cîntec, o lucrare de artă plastică — afirmă secretarul general al partidului — este săracă în idei, lipsită de puterea de a emoţiona, de a convinge, de a înnobila spiritul, utilitatea, valoarea ei pentru om, pentru societate este redusă*”.

Cugetarea românească a văzut dintotdeauna în cultură un mijloc de a releva continuitatea, adevărurile existenţei istorice a naţiunii noastre, iar creatorii au militat pentru cristalizarea unei culturi naţionale cu un profil distinct, original, prin care să se înscrie în universalitate. În anii revoluţiei şi construcţiei socialiste, Partidul Comunist Român a dezvoltat cu responsabilitate patriotică această idee şi a promovat cu tărie spiritul novator, creaţia originală care să poarte amprenta realităţilor româneşti, să constituie o oglindă a fizionomiei noas-

tre moral-politice și spirituale. Această atitudine se întemeiază pe convingerea potrivit căreia contribuția unei națiuni la progresul istoric se reflectă și în originalitatea creației culturale, în capacitatea de a produce opere reprezentative, care să-i releve cu pregnanță specificitatea și să întrunească atributele valorice necesare pentru a se înscrie în patrimoniul universal.

A crea durabil, a făuri o cultură în raport cu exigențele și idealurile socialismului, înseamnă totodată a da un răspuns, din perspectiva tradițiilor românești, problemelor contemporane, înseamnă a dezvolta viața spirituală pe o linie de continuitate a culturii românești.

În acest context, trebuie relevat faptul că o datorie de onoare a culturii noastre o constituie punerea în valoare a marilor creații literar-artistice ale înaintașilor. În acești ultimi ani, s-a acționat cu consecvență, pe o bază profund științifică, pentru valorificarea și înscrierea în patrimoniul cultural a tot ceea ce s-a creat bun în trecut, în domeniul artei, al literaturii, al concepțiilor filozofice; desigur, în unele cazuri, a fost necesar ca acest fond să fie examinat și critic, relevându-se ideile amendabile conținute de unele dintre aceste opere, chiar dintre cele mai valoroase.

Și nu putem omite îndatorirea de suflă pe care o avem privind reliefa, studierea și aprofundarea minunatei opere culturale făurite și transmise din generație în generație de talentatul nostru popor, arta populară rămânând unul dintre principalele izvoare de fantezie, experiență de viață și profunzime a gândirii, care îi poate ajuta pe creatori să făurească o literatură și artă autentice, purtând amprenta puternică a specificului național.

Desigur, promovarea specificului național nu înseamnă nicidecum o izolare a culturii noastre față de alte culturi, ci, dimpotrivă, o condiție a cristalizării unei culturi cu o personalitate distinctă, care să participe activ la schimbul mondial de valori.

Exprimând interesele întregului popor, partidul a făurit condiții de afirmare, de stimulare activă a creativității în sfera producției materiale și spirituale, pe baza totalei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate. Participarea neîngrădită, în spiritul specificului propriu, la crearea valorilor, la creșterea continuă a patrimoniului culturii noi, socialiste exprimă elocvent și în sfera culturii, a întregii activități educaționale, politice partidului, de întărire continuă a frăției indestructibile dintre oamenii muncii ro-

mâni, maghiari, germani și de alte naționalități.

Operele artistice ale acestora, indiferent în ce limbă sînt scrise și păstrînd amprenta specificului național, se inspiră din aceleași realități sociale, au drept subiect viața și munca unită a tuturor celor ce muncesc, slujind prieteniei dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, muncii unite pentru înflorirea patriei comune, îmbogățirii tezaurului spiritual al României socialiste.

Istoria arată că marii oameni de cultură, adevărații artiști au exprimat în operele lor realitatea vremii, au fost alături de popor, pe care l-au ajutat și însuflit în lupta pentru o viață mai bună, pentru progres social. Cu alți mai mult, creatorii de artă ai societății socialiste s-au identificat cu aspirațiile celor ce muncesc, slujind țelul mareț al făuririi unei vieți tot mai fericite pentru întregul popor. Pentru a realiza acest generos ideal, pentru a satisface cerințele spirituale ale oamenilor muncii, eliberați de exploatare, scriitorul, artistul trebuie să trăiască cu maximum de intensitate comandamentele supreme ale societății noastre de azi, să înțeleagă tendințele ei de dezvoltare, să se confunde cu dorințele și voința poporului în mijlocul căruia s-au născut și trăiesc. Pentru a-și dedica opera oamenilor, scriitorul trebuie să știe ce doresc, la ce visează ei, care le sînt interesele și idealurile, el trebuie să pătrundă adînc în conștiința maselor, să cunoască marile mutații pe care socialismul le-a determinat în gîndirea și sensibilitatea lor. Numai astfel, poeziile, romanele, piesele de teatru vor putea exercita o puternică influență asupra minții și inimii omului de azi, vor putea deveni purtătoare de mesaj ale celei mai înalte etici — umanismul socialist.

Și din acest punct de vedere, cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu sînt edificatoare, ele marcînd permanența unei preocupări, consecvența unui concept fundamental, piatra unghiulară a întregii teorii revoluționare a partidului nostru. Le vom cita în încheiere, cu convingerea că aici se găsește nucleul din care reverberează toate celelalte laturi ale strategiei politice a P.C.R.: „*Pînă la urmă, omul este forța hotărîtoare a tuturor transformărilor revoluționare din societate, din lume. Omului trebuie deci să-i acordăm toată atenția, transformării lui. Trebuie să asigurăm crearea omului de tip nou, revoluționar, combattiv, ferm care să asigure făurirea noii orînduiri sociale*”.

Radu CONSTANTINESCU